४०. बाबा व श्रीज्ञानेश्वरी, श्री एकनाथी भागवत, श्री दासबोध, श्रीभावार्थरामायण, श्री भागवत, श्री भारत वगैरे.

४१. बाबा व नगरजिल्हा.

४२. बाबा व दोन दिडक्या (श्री भगवद्गीता)

४३. बाबा व एक दिडकी व सात समुद्राचे राज्य (ज्ञानेश्वर व तुकाराम महाराज)

४४. बाबा व कादा.

४५. बाबा व उरूस, उत्साह, तमाशे.

४६. बाबा व गवई (स्वतःच गवई)

४७. बाबा व मुले.

४८. बाबा व मिटोरिया.

४९. बाबा व त्याची विश्वख्याति.

५०. बाबा व त्याची भाषा, गोष्टी व त्यांचे अर्थ (ज्ञानेश्वरी अ. १७)

५१. बाबा व विवक्षित भक्तजनाची विवक्षित नावें व सर्व स्त्रियांस आई" हें नाव.

५२ बाबा व ग्रंथ-परीक्षण.

५३. बाबा व त्याची शिकवणूक व उपदेश पद्धत ("न बुद्धिभेदं" श्री गीता

५४. बाबा व लघु व उच्च विद्यापीठे.

५५. बाबा कोणत्या विद्यापीठांत पढले ?

५६. बाबा व वेदशास्त्रपुराणे व उपनिषदे.

५७. बाबा व अधिकारी वर्ग.

५८. बाबा व राजकारण.

५९. बाबा व त्यांचा दरबार.

६०. बाबांचे दरबारांत अधिकारी व अधिकाऱ्यांचे कोर्टांत बाबा.

६१. बाबा व पारमार्थिक धडे-धडे पाठ न केल्यास बाबांची शिक्षा-भक्तरीक्षा--विचारपूस.

६२. बाबांची संकटसूचना. संकट निवारण्याची अद्भुत शक्ति व अप्रतिम शैली.

६३. बाबा व एकादशी.

६४. बाबा व माधवराव देशपांडे.

६५. बाबा व त्यांची समाधि अगर दर्गा. बाबा व देहधारी पुरुषाचे नियम.

६६. बाबा व मुक्त व विदेही पुरुषांचे नियम.

६७. बाबा व पुनर्जन्म, व शरीरभोग, इच्छाजन्म व इच्छामरण.

६८. बाबा व शिल्पशास्त्र (मशीद बांधण्याचे वेळचे)

६९. बाबा व बर्फी व साखर व साखरपाणी (कै. नाना सा. चांदोरकर- रशियन मल्ल)

७०. बाबा व वैश्वदेवांतील अतिथी, अतिथी शब्दाची व्याख्या.

७१. बाबा, देव व देवता. बाबाचे देव, देवतांवरील प्रभुत्व.

७२. बाबा व मानवेतर सजीव प्राणी. व्याघ्र, सर्प, विंचू, घोडा, गाय, म्हैस, कुत्रा, मांजर, माशी वगैरे.

७३. बाबा व त्यांचें प्रयाग. ज्ञान, लीला, अनुभव. गंगा, यमुना, सरस्वती
ज्ञान लीला वाचा. " " "

७४. बाबा व बाबांनी केलेल्या व बाबा करीत असलेल्या लीलांमुळे जगास मिळत असलेलें ज्ञान व येत असलेले प्रत्यक्ष अनुभव.

या अनुभावाचे पुष्कळ प्रकारें वर्गीकरण करतां येईल.

व्यावहारिक व पारमार्थिक, जागृतीमधील व स्वप्नातील.

७५. अनुभावांवरून निघणारीं अमूल्य अनुमानें, अनभावांची योग्यता व श्रेष्ठत्व.

७६ वर्तनचरित्र, लीला चरित्र, ज्ञानानुभव चरित्र. गद्यात्मक भाग, पद्यात्मक भाग. पदे, आरत्या, भुपाळ्या, शेजारत्या, पाळणें, स्तुतिस्तोत्रें, नमन-

स्तवनात्मक निरनिराळया वृत्तांतील व मंदिर मधील मराठी, संस्कृत, गुजराथी व इंग्रजी कविता.

७७ बाबाचे अवतारकृत्य.

वर लिहिलेल्या चरित्ररत्नाकर सामुग्री संबंधाने त्याच जगच्चालकाच्या कृपाप्रेरणेने आणखीं काहीं विचार सुचल्यास पुढे देईन.

शेरडी कशी असावी याबद्दलचेही फार दिवस मनात घोळत असलेले विचार पुढे देईन.

त्याचप्रमाणे वर वचन दिलेले अनुभवही पुढेंच लिहीन.

शेवटीं अनन्यगतिक श्री समर्थ सद्गुरु साइगंगाधराचे पुण्य चरणावर खालील श्लोकत्रय वाक्‌त्रिदल बिल्वपत्र अनन्यभावाने अर्पण करून हा बराच लांबलेला लेख पुरा करून आपली रजा घेतों.

अनुष्टुप्.

नमस्ते ब्रह्मरूपाय साइनाथाय ते नमः ।
नमस्ते विष्णुरूपाय साइराजाय ते नमः ।
नमस्ते रुद्ररूपाय साइबाबाय ते नमः ।
नमस्ते दत्तगुरवे ज्ञानदेवाय ते नमः ॥ १ ॥

साकी.

निवासयोग्यं स्थलमति सुखदं मतिदं गतिदं विमलं ।
समर्थसद्गुरु सांबसदाशिव साइराज पद कमलं ।
वंदे तच्चरणं । सत्यं भवाब्धितरणं ॥ वंदे ॥ २ ॥

अर्थ—राहण्यास योग्य असें अति सुखदायक, बुद्धीला प्रेरणा करणारें, शेवटीं मोक्ष देणारें व सर्वप्रकारें शुद्ध जर कोठें स्थल असेल तर तें श्रीसमर्थ सद्गुरु निरंतर कल्याणकारक सांबावतार साइराज पदकमलाचें ठिकाणच आहे. खरोखरच संसारसमुद्र तरून जाण्याचें तें तारूं आहे. अशा या चरणकमलास मी वंदन करतों.

रथोद्धता.

साइराज चरणं सुभगं ते ।
इष्ट काम फल मुक्तिदम स्तु ।
रामराज चरणाय ते न मो ।
जन्ममृत्युहरं हि गजान न ॥ ३ ॥

अर्थ:—हे साइराजा, तुझे चरण भाग्यशाली आहेत. ते इच्छित मनोरथांचे अंतिम फल जी मुक्ति ते देणारे असे असोत हे साईरामराया, तुझ्या चरणाला मी वंदन करतो. हे साइगजानना, तुझे चरण जन्ममृत्यूचा नाश करणारे आहेत.*

अधुनेत्यलम्. बाबांचे बाळ.

ठाणें १०-९-२५

ह. भ. परायण रा. रा. के. जे. भीष्म यानीं रचिलेलीं व श्री. साईनाथांचे समाधीसन्निध म्हणविण्यांत आलेलीं पदें:—

पद:—(गुरु करण्याची अवश्यकता)

(सारंग)

साइनाथ सच्चिद्घन जगतीं सगुणमूर्ति ही अवतरली ॥
जड मूढांना नव बोधामृत पाजुनि स्वस्वरूपीं विरली ॥ ध्रु० ॥
गुरू कशाला हवा मानवा वदती श्रद्धाहीन कुणी ॥
नीतिधर्म वेदांत-ग्रंथ हे बघुनि रहावें स्वस्थ मनीं ॥
ऐसे वदती बहुपरि न दिसे ग्रंथें वृत्ति स्थिर झाली ॥ १ ॥
सद्ग्रंथे स्वमतीला मिळतें चालन ही त्यांची महती ॥
परि सद्वर्तन सुस्थिर व्हाया निकट पाहिजे सद्विभुती ॥
त्यांतहि जेथें प्रबोधशक्ति प्रगट न करितां ही दिसली ॥ २ ॥

* वरील पत्र वाचकाना सादर केलें आहे. अशाच तऱ्हेनें इतर वाचकवृंदांनीं आपलीं मतें कळविल्यास पुढचें धोरण ठरविण्यास सोईचे होईल.

—संपादक

प्रबोधशक्ति तीच म्हणावी बोधें वा ईक्षणिं मनुजा ॥
सद्गुरु चरणीं सद्वृत्तिनिष्ठा होतें सुस्थिर मन समजा ॥
हवा अशास्तव सद्गुरु मनुजा मर्यादा शास्त्रें केली ॥ ३ ॥
गुप्त प्रगट गुरु बोध करीतां अर्थ भक्त करितो स्वमनें ॥
पूर्ण मनीशा जशी जयाची होती त्या सद्गुरु वचनें ॥
स्वानुभवानें कृष्णदास मति सद्गुरु चरणांघ्रीं जडली ॥ ४ ॥

सद्गुरूची व्यापकता

पद (असावरी)

सब जगमें ये भरा नाथ साई ॥ ध्रु० ॥
भूजल तेज़ समिर गगनमें ठाव सुना नहि कोई ॥ १ ॥
रूप अरूप नाम निशानन परसत्ता सब छाई ॥ २ ॥
जो मन माने रूप भजे नर सो रूप सगुण दिखाई ॥ ३ ॥
कृष्णानंदसु सगुण भजनमे निर्गुण की छबछाई ॥ ४ ॥

श्री सद्गुरु समर्थ.

श्री संपादक साईलीला मासिक यास—

सप्रेम नमस्कार वि. ॥ वि.॥ लिहिण्यात येते कीं श्री सद्गुरूंच्या प्रेरणेनें आत्मबोधाचा व साईमहाराजाच्या नामाचा तिळगुळ तयार केला आहे. तो येत्या संक्रांतीस आपल्या साईभक्तास संक्रांतीनिमित्त चावा या हेतूनें आपल्या साईलीला मासिकांत प्रसिद्धीकरितां पाठविला आहे. करितां प्रसिद्ध होईल अशी आशा आहे.

आत्मबोधाचा तिळगुळ.

पद. (चाल. माझा कृष्ण देखिला काय.)

घ्या हो तिळगुळ । निजात्मबोधाचा ॥ धृ. ॥

घेउनि सद्गुरु बोधाचे तिळ । मिळवूनि आत्मरुपी गुळ ।
प्रेमभावें केला तिळगुळ । द्यावया बांधवांना ॥ १ ॥
काम-क्रोधा-दिक षड्रिपू । भरल्या औट हाताच्या पीटूं ।
तेणें आह्मी झालों खट्टू । ऐसें भासतसे ॥ २ ॥
सद्गुरु बोधाचे तिळ खावे । कामादिकासि लाथाडावे ।
आपुलें स्वरुप ओळखावें । तेणें जिवा सुख होय ॥ ३ ॥
हा तिळगुळ असे गुप्त । शोधा औट पिंडाच्या आंत ।
पहा आत्माराम निवांत । सार्थक होय जिवाचें ॥ ४ ॥
हाचि सविता तिळगुळ । बाधूं न शके कळीकाळ ।
ऐसें सद्गुरु वचन प्रबळ । म्हणूनि तुम्हां देतसें ॥ ५ ॥
हा प्रेमानें घ्या तिळगुळ । आनंदें सेवा सर्वकाळ ।
दत्तदास होऊनि प्रेमळ । प्रार्थीतसे तुह्मां ॥ ६ ॥

साईनामाचा तिळगुळ.

॥ अभंग. ॥

साईरुप तीळ । साईनाम गुळ । सेवा सर्वकाळ । प्रियबंधू ॥ १ ॥
आवडतें मना । साईचें हें नाम । आनंदाचा धाम । साईनाथ ॥ २ ॥
याच कीं नामाचा । केलासे तिळगुळ । सेवितां तो काळ । दूर राहे॥३॥
हाचि तीळ तुह्मीं । सांडु नका कधीं । विनंति ही आधीं । माझी तुह्मां ४
हाचि तिळगुळ । देत असे तुह्मां । विसरुं नका कदां । साईनाथा ॥ ५
दत्तदास म्हणे । जाग्रति स्वपनि । ध्यावा साई मनीं । प्रेम भावें ॥ ६

आपला नम्र.

दत्तदास—पांडुरंग रामचंद्र राणे.

नं. २ सुंदर गल्ली, हेन्स रोड, भायखळा—मुंबई.

मित्रवर्य अण्णासाहेब दाभोळकर, मु० वांद्रे, यांस नीलकंठ रामचंद्र सहस्रबुद्धे, मु. पुणें, कृ. सा. न. वि. वि.

श्रीसाईलीलेचा बारावा अंक आज पोहोचला, त्यावेळीं मित्र रा. रा. रामचंद्र वामन ऊर्फ भाऊसाहेब मोडक हे मला भेटण्यासाठीं आले होते; त्यांच्या सांगण्यात असें आलें कीं, अलीकडे त्यांच्या सांगली येथील घरीं नेहमी साप निघूं लागल्यामुळे त्यांनीं अनेक उपाय करून पाहिले, तरी ते निघतच असत, तेव्हां सरतेशेवटीं त्यांच्या कुटुंबानें जिकडून साप निघत असत त्या बाजूला चोहोंकडे श्री बाबांची उदी टाकली, व तेव्हांपासून साप निघेनातसे झाले.

असल्या प्रकारचा आज पंधरा वर्षांत मला कांहींएक अनुभव आलेला नाहीं, ह्याचे कारण असें वाटतें कीं, माझी शंकेखोर बुद्धि श्रीबाबांना पूर्णपणे माहीत होती; आणि असल्या गोष्टीवरून काल्पनिक रीतीनें माझें कधींही समाधान होणार नाहीं, असें मींही त्यांना निक्षून सांगितलें होतें; तेव्हां मला अशा तऱ्हेचे अनुभव यावे कसे ? श्रीबाबा हे कल्पतरुवत् असल्यामुळे, मला जे हवें आहे तेंच ते मला देणार व देतही आहेतच; आणि त्यांतच माझें पूर्ण समाधान आहे. कळावे, ही विनंती.

रा. रा. कृष्णराव नारायण परुळकर ऑनररी मॅजिस्ट्रेट, हर्दा यांचे ता. १-९-१९२५ च्या आलेल्या पत्रांतील अनुभव:—

आमचे येथे आमच्या वडिलांपासून दरवर्षीं श्रीदत्त महाराजांचे प्रीत्यर्थ १०० ब्राह्मण जेवावयाला घालण्याचा परिपाठ आहे व तो आजपर्यंत चालत आला आहे. एखादे वर्षीं कांहीं अडचणीमुळे हें ब्राह्मणभोजन राहिल्यास दुसरे वर्षीं दोनशें ब्राह्मणांचे भोजन होतें. समर्थ श्री साईमहाराज समाधिस्थ झाले त्याच्या दुसरे वर्षीं दोन वर्षांचे ब्राह्मण घालावयाचे होते. त्यासंबंधीं विचार होऊन एका शनिवारीं २०० ब्राह्मणांचें ब्राह्मणभोजन करण्याचें ठरलें. हा विचार सोमवारीं ठरला. दुसरे दिवशीं मंगळवारीं सकाळीं पांच वाजतां नित्य नियमाप्रमाणें उठून नामस्मरण करीत असतां

एकदम मनातूनच हे उद्गार निघाले कीं, जर या ब्राह्मणभोजनात मी येऊन जेवावे अशी तुझी इच्छा असेल तर मुंबईहून काकाला (रा. हरि सीताराम दीक्षित यांना महाराज काका म्हणत असत) बोलाव परंतु मनात असे वाटले कीं, नुसत्या जेवणाकरिता काकासाहेबांना येवढ्या लांब कसे बोलवावे ? हा विचार दुपारी बारा वाजेपर्यंत चालला होता. बारा वाजता श्री समर्थांचे पूजन करू लागलो त्यावेळीं पुन्हा मनाला स्फूर्ति आली कीं, असा घोटाळ्यात काय पडला आहेस ? तू काकाला पत्र लिही म्हणजे माझ्या आज्ञेने तो येईल व त्याला सर्व ब्राह्मणांबरोबर भोजन घाल व मी येऊन जेवून गेलो असे समज. त्याप्रमाणे दुपारींच रा. रा.- काकासाहेबांना झालेली हकीकत लिहिली व आमंत्रण केले. परंतु मनाला सारखी तळमळ लागली होती. असे वाटे कीं, जर काकासाहेब बोलावल्याप्रमाणे आले नाहींत तर हे ब्राह्मणभोजन व्यर्थ आहे. शनिवार सकाळपर्यंत काकासाहेबांचे काहींच उत्तर नाहीं यामुळे फार हुरहुर लागून वाईटही वाटले. श्री समर्थांचे तसबिरीपुढे जाऊन प्रार्थना केली कीं मी पापी आहे. माझ्या घरीं आपले चरण लागून भोजन होणे हे माझ्या नशिबांत नाहीं. डोळ्यात आसवें आलीं. साष्टांग नमस्कार घालून अनन्य भावाने शरण गेलो. घरांत तयारी होऊन पाट रांगोळ्या घालूं लागले. मी स्नान करून संध्या करण्यास बसलों. इतक्यात पोष्टाचा शिपाई तार घेऊन आला. फोडून वाचतां तींत काकासाहेबांनीं असे लिहिलें होते कीं मी व रा. रा. माधवराव देशपांडे दिल्ली एक्सप्रेसने येतो. तार वाचून जो आनंद झाला तो व्यक्त करितां येत नाहीं. तांबडतोब श्री समर्थांना साष्टांग नमस्कार घातला व मित्र मंडळीसह स्टेशनवर जाऊन काकासाहेबांना व माधवरावजींना घरीं आणलें. त्यांचे बरोबर ब्राह्मणभोजन समारंभ झाल्यावर श्री समर्थ साईमहाराज आपले घरी येऊन जेवले असे मनाला समाधान वाटलें. अर्थात महाराजाच्या आज्ञेनेच काकासाहेब इतक्या लांब आले.

* * *

रा.रा.काकासाहेब दीक्षित यांचे चि.बाबू याचे लग्न व्हावयास होतें; लग्नतिथि षष्ठी किंवा अष्टमी असावी असें वाटते. लग्नाचे सर्वांस आमंत्रण

होते व हरयाहून वरीच मंडळी गेलीही होती. परंतु त्या सुमारास रा. रा. सदाशिव धुंडीराज नाईक याची मातोश्री अत्यंत बीमार होती व केव्हा जाईल याचा भरवसा नव्हता लग्नास जाणाऱ्या मंडळींपैकी नाईक मंडळीही होती. लग्नास ४।५ दिवस राहिले. एके संध्याकाळीं आम्हीं सर्व बसलो असताना रा.रा. कृष्णराव लक्ष्मण नाईक म्हणाले कीं, काकासाहेबांचे येथे लग्नास जाण्याची फार इच्छा आहे, परतु सदूभय्या, तुझी आई आड येईल याचें मोठें भय वाटतें. सदूभय्या म्हणालें कीं, तशी स्थिति आहे खरी. पुढे सर्व मंडळी घरोघर गेली. पुढे पहाटे श्रीसमर्थ माझ्या समोर उभे राहिले. त्यावेळीं मी अर्धवट जागा होतो. समर्थ मला म्हणाले कीं "सदूला सांग कीं त्याची आई काकाचे येथील लग्नात आड येणार नाहीं, ती एकादशीला जाईल. सकाळीं ही हकीकत सदूभय्या इत्यादि मंडळींना सांगितलीच महाराजांच्या विश्वासावर सर्वजण लग्नास गेलो. चमत्कार हा कीं, लग्न समारंभ झाल्यावर श्री समर्थांचे सांगण्याप्रमाणे सदूभय्याची आई एकादशीलाच बारा वाजता निवर्तली.

सौ. चंद्राबाई आर. बोरकर यांचेकडून आलेला मजकूर

श्री क्षेत्र नाशिक नजीक असावली म्हणून एक लहान खेडें आहे. तेथे आह्मी रहात होतो. एके दिवशीं आमच्याकडे कामावरून आल्यावर अकस्मात् ताप आला. ताप ३ च्या पुढे चढला. त्याठिकाणीं आह्मी दोघेच होतो. औषध म्हणजे उदीशिवाय काहीं नाहीं. रात्रीं दोन वाजतां तिकडे जराशी झोप लागलेली दिसली, तेव्हां मी पायाकडेच पडलें. पहाटेस ३ वाजतां मला स्वप्न पडले तें असें,—एक कफनी घातलेले असे म्हातारे फकीर आले व म्हणाले, "बाई, तूं घाबरूं नकोस. आतां घाम येणार. उदी लाव व सकाळीं ११ वाजेपर्यंत कोठें बाहेर जाऊं देऊं नकोस." मी उठले आणि पहातें तों सर्व अंगास घाम आलेला. तो मी पुसला व उदी लाविली आणि जवळ स्वप्न सांगितलें. पण तिकडे बाबांच्यावर श्रद्धा कमी होती. तेव्हां ऐकणें झालें नाहीं व तसेच स्टेशनवर जायचे झाले. आमच्या घरापासून स्टेशन जवळच होतें. ती वेळ मनमाडहून येणारी मेल व मुंबईहून जाणारी

प्यासेंजर याची होती प्यासेंजर येऊन थडकली. गाडींतून आलेल्या साहेबांबरोबर बोलत उभे होते ते मेलच्या रस्त्यात होते. मेल आलेली पाहिली नाहीं. इतक्यात मेल आली व मेलचा धक्का लागून तिसऱ्या रुळांच्या मध्ये कसे पडले ते एका माझ्या कृपाळू बाबानांच ठाऊक. सर्व लोक आश्चर्य करूं लागले. जरा पुढे मी उभी होतें. मेल गेलेली पाहत " बाबा " अशी मोठ्यानें किंकाळी फोडून दारापुढे बेशुद्ध पडले; इतक्यात पोर्टर येऊन सांगूं लागला, "धांवा, हातापायास फारच लागले आहे उचलून घेऊन या." मी स्टेशनवर धांवतच गेले व एका नौकराच्या सहाय्यानें घरीं घेऊन आले व खाटेवर निजविले. पायांच्या हाडांला बरेच लागले होतें. उदी व त्रिते यांचे मिश्रण करून घट्ट पायावर बांधलें व सर्व अंगास उदी लाविली थोडावेळ मी तिकडेच बसलेली होतें. इतक्यांत शुद्धीवर येऊन 'मी कुठे आहे' आमच्या घरांत एक फकीर शिरला आहे' असं मोठ्याने जागें झाल्यासारखें करून ओरडायचे झालें. मीं म्हटले, "आपले बाबाच आहेत. बाबांशिवाय आपले जगात कोणी नाहीं.पण बाबांचेवर आपला विश्वास नसल्यामुळे स्टेशनवर न ऐकतां जायाचे झालें. परंतु ही वेळ बाबांनीच टाळली व आनंदाचे दिवस दाखविले. आज बाबांचा गुरुवार आहे. कित्येक वेळ आपण शिर्डीस जायचें म्हणून पाठीस लागलें होते. तेंव्हां असें म्हणणे झाले कीं तुझे बाबा आतां शिर्डीस असते तर मी बरा झाल्यावर शिर्डीस गेलो असतो. मी म्हटले,'बाबा सदोदित शिर्डीस आहेत व माझ्यापाशीं पण आहेत. त्यांच्या शिवाय हे सौख्याचे दिवस कोण दाखवणार आहे.' दुसऱ्या दिवशीं रेल्वे डॉक्टर येऊन ब्याडेज वगैरे बांधलें. पण त्या योगानें पाय फारच दुखावला. पायाचें हाड मोडलें होतें. रात्रीं ११ वाजतां मला स्वप्न पडले त्यांत कफनी घातलेल्या फकीरानें येऊन विचारलें, " काय करतेस ? पाय मोडून टाकते कीं काय ? वनीचा पाला आणून त्यांत मीठ हळद व जोंधळे असे गरम करून शेकीत जा, खोबरें, भिलावें व उदी पायांवर बांधून ठेव व वरून शेक दे. ' असे सांगितलें. १ महिना पर्यंत केलें. मोडलेलें हाड बरें झालें. हें माझें मामुली औषध पाहून रा. रा. फाटक वगैरे मोठमोठ्या कंत्राटदारांना व घरांतल्या सर्व मंडळींना फार आश्चर्य वाटलें; आणि तेंव्हांपासून साऱ्यांची श्रद्धा बाबांवर बसली.

५८

अध्याय ३५ वा.

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।
श्रीकुलदेवतायै नमः । श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः ।
॥ श्रीसद्गुरुसाईनाथाय नमः ॥

मागां गताध्याया अंतीं । दिग्दर्शन कथानुसंगतीं ॥
कथिली तीच कथितों संप्रती । ती स्वस्थ चित्तीं परिसिजे ॥ १ ॥
करूं जातां परमार्थ विचार । पंथाभिमान अडवी भयंकर ॥
विघ्न नाहीं अति दुर्धर । या अभिमानासम दुजें ॥ २ ॥
आम्ही निराकाराचे भजक । साकार देव हा भ्रममूलक ।
साधुसंत हे मानवचि देख । नमवावें कां मस्तक तयांपुढें ॥ ३ ॥
तयां न घालावें लोटांगण । तयां न द्यावें दक्षिणादान ॥
खालवावी न यत्किंचित मान । विडंबन हें भक्तीचें ॥ ४ ॥
शिरडीसंबंधें अनेकांहीं । कोणी कांहीं कोणी कांहीं ॥
अनेक वार्ता कथिल्या पाही । विश्वसनीय नाहीं पा सकळ ॥ ५ ॥
म्हणती तेथें जातां दर्शना । साईबाबा मागती दक्षिणा ॥
साधू जैं लागती द्रव्य संपादना । साधुत्वा हीनपणा तयांच्या ॥ ६ ॥
अंधश्रद्धा नव्हे बरी । प्रत्यक्ष अनुभव घेतल्या उपरी ॥
ठरवूं निर्णय अपुल्या अंतरीं । कैसिये परी वर्तावें ॥ ७ ॥
आपण नाहीं देणार दक्षिणा । जया मनीं वित्ताची कामना ॥
तयाचें साधुत्व येईना मना । अपात्र नमना तो आम्हां ॥ ८ ॥

असो आम्ही गिरडीस जाऊन । येऊं तयाची भेट घेऊन ॥
करणार नाहीं चरणवंदन । अथवा प्रदान दक्षिणेचें ॥ ९ ॥
जो जो ऐसिया कुतर्कें निघे । जरी आपुल्या कृतनिश्चया जागे ।
अखेर तोही दर्शनयोगें । शरण रिघे साईस ॥ १० ॥
जो जो साईस पाहूं सरला । तो तो जागचे जागींच ठेला ।
पुनश्च नाहीं मागें परतला । पायींच रतला साईच्या ॥ ११ ॥
धरुनियां दांतीं तृण । जैसें कोणी यावें शरण ।
तैसिये परी वंदी चरण । पावोनि विस्मरण निश्चया ॥ १२ ॥
पंथाभिमाना जेथें विसावा । सौख्य वाटेल अत्यंत जीवा ।
तो हा अध्याय परिसावा । श्रोतीं परिसावा सादर ॥ १३ ॥
तैसीच सूचित उदीची ख्याती । वाळा नेवासकराची प्रचीती ।
कैसा सर्प संभाविला प्रीती । साईच तयाप्रति भावून ॥ १४ ॥
कृपा करा श्रोते मजवर । मी तो केवळ आज्ञेचा किंकर ।
आज्ञा पाळूं जाणें सादर । उद्भवलें अक्षर चरित्र हें ॥ १५ ॥
दृष्टि ठेवितां चरणावरी । तेथूनि उमटती पदलहरी ।
पवित्र चरित्र कुंभांतरीं । वरिचेवरी मी भरितों ॥ १६ ॥
कासवीचीं आम्ही पिलीं । केवळ दृष्टिक्षेपें पोसिलीं ॥
नाहीं तान्हेलीं भुकेलीं भागलीं । सदैव ठेलीं संतृप्त ॥ १७ ॥
असतां एक दृष्टीचें सुख । नलगे आम्हा अन्नउदक ॥
दृष्टीच हरी तहान भूक । किती तें कौतुक वानावें ॥ १८ ॥
आम्हांही सकल दृष्टीचा विषय । कृपासिंधू साईराय ॥
दृश्यद्रष्टादर्शन जाय । पुसोनि ठाय त्रिपुटीचा ॥ १९ ॥
तैसेच आम्हां त्वचा स्पर्श । दोहीं ठायीं साई प्रकाश ॥
अथवा घ्राण आणि वास । तेथेंही निवास साईचा ॥ २० ॥

अथवा श्रवणीं शब्द पडे । पडतांच प्रकटे साईचें रूपडें ॥
श्राव्य श्रावक श्रवण उडे । त्रिपुटी झडे एकसरा ॥ २१ ॥

अथवा जेथें रसनारसें । घोळली तेथें साई समरसे ॥
रसना रस रसास्वाद बापुडे । कायसें कोडें त्रिपुटीचें ॥ २२ ॥

हेच गती कर्मेंद्रियां । तिहीं एक साई सेविलिया ॥
सकल कर्में जाती विलया । पडेल ठाया नैष्कर्म्य ॥ २३ ॥

असो आतां हा ग्रंथ लांबला । साई प्रेमें कोठेंच वाहवला ॥
पूर्वानुसंधान लक्षूं चला । चालवूं अपुला कथाभाग ॥ २४ ॥

एक मूर्तीपूजा पराङ्मुख । निराकाराचे परम भजक ॥
जाहले शिरडी गमनोत्सुक । केवळ चिकित्सक बुद्धीनें ॥ २५ ॥

म्हणती आम्ही शिरडीस येऊन । घेऊं केवळ साधूचें दर्शन ॥
आम्हीं न कोणाही पांकवूं मान । करूं न प्रदान दक्षिणेचें ॥ २६ ॥

मान्य कराल या दोन शर्ती । तरी येऊं कीं शिरडीप्रती ॥
बरें म्हणतां निज मित्रासंगतीं । जावया निघती स्वस्थ मनें ॥ २७ ॥

काका महाजनी त्यांचे मित्र । संतार्थ जयांची भावना पवित्र ॥
परी ते शंका-कुशंका पात्र । स्नेही होते तयांचे ॥ २८ ॥

दोघे निघाले शनिवारीं । मुंबईहून रात्रीचे प्रहरीं ॥
येऊनि पातले शिरडी भीतरीं । आदित्यवारीं सकाळा ॥ २९ ॥

दोघे गेले मशीदीस । साई दर्शन घ्यावयास ॥
काय वर्तलें ते समयास । स्वस्थ मानस परिसिजे ॥ ३० ॥

पाऊल ठेवितां पायरीवरीं । तया मित्रा पाहूनि दूरीं ॥
"कां यावें जी" ऐसिये परी । बाबा मधुरोत्तरीं बाहिती ॥ ३१ ॥

ऐकूनि हें प्रेमवचन । तया मित्रास पटली खूण ॥
शब्दोच्चाराची ती ठेवण । देई त्यां स्मरण वडिलांचें ॥ ३२ ॥

" कां यारे जी " हा उच्चार । काढितां बाबा करिती जो स्वर
तो ऐकतां काकांचे मित्र । विस्मितांतर जाहले ।। ३३ ।।
परिसोन मोहक स्वराची ठेवण । गत पित्याचें झालें स्मरण ।।
त्यांचेच स्वराची तऱ्हा ही पूर्ण । वाटलें अनुकरण यथार्थ ।। ३४ ।।
काय वाणीची मोहन शक्ती । काकांचे मित्र विस्मित चित्तीं
म्हणाले ही मम पित्याचीच उक्ती । स्वर हा निश्चिती ओळखीचा ३५
वडिलां मुखींची तैसी ती वैखरी । ऐकतां ते मित्र द्रवले अंतरीं ।।
वंदिले बाबांचे चरण शिरीं । विसरूनि पूर्वील निश्चय ।। ३६ ।।
पुढें बाबा दक्षिणा मागती । तीही केवळ काकाच प्रती ।।
काका देती, दोघेही परतती । पुनश्च जाती दुपारा ।। ३७ ।।
तेव्हांही हे सवेंचि जाती । दोघांही जाणें मुंबईप्रती ।।
काका तेव्हां आज्ञा प्रार्थिती । दक्षिणा मागती बाबा त्यां ।। ३८ ।।
तीही केवळ काकाच पाशीं । म्हणती सत्रा रुपये दे मजसी ।।
कांहीं न मागत तन्मित्रासी । मग ते मनाशींच चुटपुटले ।। ३९ ।।
तंव ते काकांस हळूच पुसती । तुम्हासचि कां दक्षिणा मागती ।।
सकाळींही तुम्हांच प्रती । आतांही मागती तुम्हांसची ।। ४० ।।
मी असूनी तुम्हां संगतीं । दक्षिणेलागी मज कां वगळिती ।।
काका हळूच उत्तर देती । बाबा प्रतीच पुसा हें ।। ४१ ।।
इतुक्यांत बाबा काकास वदती । तो काय सांगेरे तुजप्रती ।।
तों स्वयेंच ते मित्र बाबांस पुसती । दक्षिणा म्हणती देऊं का ।।४२।।
तंव बाबा उत्तर देती । तुझे मनीं देण्याची नव्हती ।।
म्हणूनि नाहीं मागितली तुज प्रती । देणें चित्तीं तर देई ।। ४३ ।।
बाबा मागतां भक्त देत । तयां ते मित्र हिणावीत ।।
तेच न मागतां जैं देऊं का म्हणत । आश्चर्यभरित तंव काका ।। ४४ ।।

म्हणतां चित्तीं असल्यास देई । तथा मित्रास जाहली घाई ॥
सत्रा रुपयांची भरपाई । केली पायीं न मागतां ॥ ४५ ॥

बाबा मग वदती तयास । जासील रे क्षण एक बैस ॥
करिते झाले गोड उपदेश । निरसावया सभेदात्मता ॥ ४६ ॥

तुम्हां आम्हांतील तेल्याची भिंत । पाडूनियां ती टाक समस्त ॥
होईल मग मार्ग प्रशस्त । अरस परस भेटावया ॥ ४७ ॥

पुढें आज्ञा झाले देते । माधवराव जाहले प्रार्थिते ॥
पाहूनि अभ्राच्छादित नभातें । पाऊस यातें भिजवील ॥ ४८ ॥

बाबा प्रत्युतर त्यां देती । जाऊं दे त्यां स्वस्थ चित्तीं ॥
पाउसाची कांहींही भीती । नाहीं तयांप्रती मार्गात ॥ ४९ ॥

अभिवंदूनि साईचे पाय । तैसेच गाडींत बैसले उभय ॥
विजा चमकत दाटत धूय । गंगेस पय-पूर लोटला ॥ ५० ॥

गडगडाटें गर्जे आकाश । नौकागमन आलें वांट्यास ॥
काका मनीं पूर्ण विश्वास । होतें आश्वासन बाबांचें ॥ ५१ ॥

पडला विचार त्या मित्रास । कैसा सुखाचा होईल प्रवास ॥
उगीच निघालों यावयास । होतील सायास मार्गात ॥ ५२ ॥

असो पुढें ते सुखें गेले । अग्निरथांत आरूढ झाले ॥
मेघ मग तेथून वरसूं लागले । निर्भय पावले मुंबईस ॥ ५३ ॥

पुढें जेव्हां आले सदनीं । पाहती खिडक्या द्वारें खोलुनी ॥
गेलीं अडकली चिमणी उडूनी ॥ गतप्राण दोनी आढळल्या ॥ ५४ ॥

पाहूनि ऐसा तो देखावा । वाईट बहुत वाटलें जीवा ॥
अन्नापाण्यावांचूनि देवा । विचाऱ्या जीवा मुकल्या या ॥ ५५ ॥

निघालों जेव्हां जावया शिरडी । वातायनें जरी ठेवितों उघडी ॥
पडती नाहीं काळाची उडी । मेलीं बापुडीं मजहातें ॥ ५६ ॥

म्हणे आतां उडाली जी । तीचीच नगं बाबांस काळजी ॥
म्हणोन दिधली होऊनि राजी ॥ अनुज्ञा आजी परतावया ॥ ५७ ॥
नाहीं तरी तीही मरती । अन्नावीण कैसी जगती ॥
आयुष्य सरलें तेणें हे गती । पावली निश्चिती ती एक ॥ ५८ ॥
आणीक यांचा अनुभव एक । तोही श्रवणार्ह आहे सुरेख ॥
एका पायांच्या टांचेचें दुःख । भोगीत हे कित्येक मासवरी ॥ ५९ ॥
शिरडीस जाणें घडल्या आधीं । वहुत महिने भोगिली ही व्याधी ॥
तेथून परतल्यापाठीं न बाधी । नासली अल्पावधींतची ॥ ६० ॥
ऐसीच आणिक दुसरी कथा । संतांचा अंत लावूं जातां ॥
पायीं नमवावा लागला माथा । मनी नसतां ती परिसा ॥ ६१ ॥
तैसीच दक्षणा देण्याची नसतां । मोहपाशीं अडकले जातां ॥
भंगूनि अपुली दृढनिश्चयता । दक्षिणा देतात कैसी ती ॥ ६२ ॥
ठक्कर धरमसी जेठाभाई । सॉलिसीटर रहिवास मुंबई ॥
बळावली पूर्व पुण्याई । भेटूं साईस मनें झालें ॥ ६३ ॥
महाजनींचे हेच शेट । उभयतांचा परिचय दाट ॥
वाटलें शिरडीस जाऊन थेट । घ्यावी कीं भेट प्रत्यक्ष ॥ ६४ ॥
ठक्करजींच्या पेढीवरी । काका मुख्य कारभारी ॥
सुटी साधोनी हारोहारी । करीत तयारी शिरडीची ॥ ६५ ॥
काका तरी काय वेळीं परतती । आठाठ दिन शिरडीस काढिती ॥
आज्ञा नाहीं साईची म्हणती । ही काय रीती कामाची ॥ ६६ ॥
ऐसे कैसे तरी हे संत । बंड नव्हे हें आम्हां पसंत ॥
निघाले शेट शिमग्याचे सुटींत । लावाया अंत साईचा ॥ ६७ ॥
अंगीं दुर्धर देहाभिमान । निजैश्वर्याचेंच महिमान ॥
संत तरी मानवा समान । किमर्थ मान वांकवावी ॥ ६८ ॥

पाहूनि साईंची अधिकार स्थिती । शास्त्री पंडित दर्शना येती ॥
तेथें बापुडे धरमसी ते किती । ते काय लगती निश्चित ॥ ६९ ॥
परी न अंधश्रद्धा धरी । करून घेऊं आपुली खात्री
करूनि ऐसा निश्चय अंतरीं । केली तयारी शिर्डीची ॥ ७० ॥
वर्णिल्या एका स्नेह्याच्या वरती । धरमसीही तेच नेती ॥
सवें काकांस घेऊन निघती । आणीक वदती तयांस ॥ ७१ ॥
शिरडीस जातां तेथेंच रहातो । चालेना या खेपेही वार्ता ॥
परतलें पाहिजे मज समवेता । हें निश्चितता जाणावें ॥ ७२ ॥
तंव काका तयां वदती । हें तो नाहीं आम्हा हातीं ॥
तदा धरमसी सवें घेती । आणीक सांगाती मार्गार्थ ॥ ७३ ॥
न जाणो काका नाहींच परतले । सांगात्यावीण मार्ग न चले ॥
म्हणूनि आणीक तिजया घेतलें । तिघे निघाले शिर्डीस ॥ ७४ ॥
जगांत ऐशा कित्येक जाती । परोपकारी भक्तांच्या असती ॥
तयांची कराया संशय निवृत्ती । बाबा आणिती धरून ॥ ७५ ॥
मग ते जेव्हां माघारा जाती । आपुले अनुभव इतरां कथिती ॥
लिहूनि घेती कोणाही हातीं । जना सत्पथीं लावाया ॥ ७६ ॥
तात्पर्य हे जे कोणी जाती । दर्शनसुखें तृप्त होती ॥
आरंभीं कैसी ही तयांची वृत्ती । परमानंद प्राप्ती अखेर ॥ ७७ ॥
म्हणोत अपुले पायीं जाती । असे ना का चिकित्सा प्रीती ॥
परी निराळी वस्तुस्थिती । कार्य साधिती बाबांचें ॥ ७८ ॥
बाबांचि तयां देती स्फूर्ती । तेव्हांचि बाहेर पाय काढिती ॥
चेववूनी स्वाभाविक वृत्ती । लाविती परमार्थीं तयांस ॥ ७९ ॥
कोण जाणे तयांच्या कळा । जाणूं जातां होतील अकळा ॥
होऊनि निरभिमान पायीं लोळा । भोगाल सोहळा सुखाचा ॥ ८० ॥

बरवें न जाणे रिक्त करीं । देव-द्विज-गुरु द्वारीं ॥
म्हणवूनि द्राक्षाची दो शेरी । काका खरीदीत मार्गात ॥ ८१. ॥
पोटीं नाहीं बीज ज्यांत । असे ऐसी ही द्राक्षांची जात ॥
परी सबीज जीं वेळीं प्राप्त । घेतलीं विक्रींत काकांनीं ॥ ८२ ॥
असो गोष्टी वार्ता करीत । पातली ही त्रयी शिरडींत ॥
सर्वे तिघेही दर्शनार्थ । गेले मशीदींत बाबांच्या ॥ ८३ ॥
बाबासाहब तर्खड भक्त । हेही होते तेथें स्थित ॥
शेट धरमसी जिज्ञासा प्रेरित । पुसती तयांप्रत तें परिसा ॥ ८४ ॥
येथें काय आहे कां येतां । तर्खड वदती दर्शनाकरितां ॥
शेट म्हणती ऐकिली वार्ता । येथें तों घडतात चमत्कार ॥ ८५ ॥
तंव तर्खड वदती त्यांना । ही तो नाहीं माझी भावना ॥
जैसी उत्कंठा जयाचे मना । पावे ती कामना सीद्धीतें ॥ ८६ ॥
काकांनी पायीं डोई ठेविली । द्राक्षें बाबांच्या करीं अर्पिलीं ॥
वाटावयाची सुरवात झाली । मंडळी जमली होतीच ॥ ८७ ॥
बाबा तंव इतरां समवेत । धरमसीसही कांहीं देत ॥
परी तयां ती नावडती जात । निर्बी जीं प्रीत तयांस ॥ ८८ ॥
या द्राक्षांची तयास चीड । आरंभींच उपजली नड ॥
कैसीं सेवावीं वाटलें अवघड । अन्हेरही जड वाटे मना ॥ ८९ ॥
शिवाय डाक्टरें केलें मना । द्राक्षें न खावीं धुतल्याविना ॥
आपणची धुणें योग्य वाटेना । उठल्या कल्पना नानाविध ॥ ९० ॥
पुढें तैशींच टाकिलीं तोंडांत । बिया चघळूनि ठेविल्या खिशांत ॥
साधूंचें तें स्थान पुनीत । करवेना अपुनित उच्छिष्टें ॥ ९१ ॥
तंव ते शेट मनीं म्हणती । साधू असतां कैसें हें नेणती ॥
कीं हीं द्राक्षें मज नावडती । बळेंच कां देती मजप्रती ॥ ९२ ॥

उठतां ऐसी तयांची वृत्ती । बाबा तींच आणीक त्या देती ॥
तीं सबीज जाणूनि हातींच ठेविती । मुखीं न घालिती कदापी ॥९३॥
सबीज नावडतीं द्राक्षें खरीं । परी तीं बाबांनी दिधलीं करीं ॥
धरमसी शेट अवघडले अंतरीं । कैसिये परी वर्तावें ॥ ९४ ॥
तोंडीं घालावया होईना मन । करूनि ठेविलीं मुठींत जतन ॥
तंव बाबा वदती "टाकरे खाऊन" । मानिलें आज्ञापन शेटेनें ॥९५॥
खाउनि टाक बाबा वदतां । धरमसींनीं तोंडांत टाकितां ॥
बीज रहित तीं सर्वही लागतां । अति आश्चर्यता पावले ॥ ९६ ॥
ऐसीं निर्बीज द्राक्षें लागतां । धरमसी होऊनि विस्मित चित्ता ॥
मनीं म्हणे अजब सत्ता । काय या संतां अशक्य ॥ ९७ ॥
जाणोनि माझे मनींचा हेत । असतां सबीज आणि निर्बीज ॥
साई मज जीं जीं देत । तीं तीं बीजरहित हितकारी ॥ ९८ ॥
थक्क झाली चित्तवृत्ती । चिकित्सेची पडली विस्मृती ॥
गळाली सर्व अहंकृती । संतीं प्रीती उपजली ॥ ९९ ॥
पूर्व संकल्प गेले विलया । साई प्रेम उपजलें हृदया ॥
उत्कंठा जी शिरडीस यावया । पुरली कृतनिश्चया सारखी ॥ १०० ॥
बाबा तर्खड हेही तेथे । बाबापाशींच बसले होते ॥
बाबा साई जाहले वाटते । त्यांतील त्यांतेंही कांहीं ॥ १०१ ॥
तेव्हां धरमसी तयांही पुसती । अपुलीं द्राक्षें कैसीं होतीं ॥
बाबा जेव्हां सबीज म्हणती । विस्मित चित्तीं अतिशय ॥ १०२ ॥
तेणें ते साधूही श्रद्धा बसली । दृढीकरणार्थ कल्पना स्फुरली ॥
साधू असाल तरी हीं पुढलीं । जातील दिधलीं काकांना ॥ १०३ ॥
बाबा वाटीत होते बहुतां । परी हें स्फुरतां शेटीचे चित्ता ॥
काकापासूनच शेज धरितां । अति नवलता शेटीस ॥ १०४ ॥

ऐशा साधुत्वाच्या खुणा । ऐसा हा मलकवडेपण ॥
पुरा आला धरमसीच्या मना । साधू साईना मानावया ॥ १०५ ॥
माधवराव होते तेथें । ते मग झाले बाबांस निवेदिते ॥
काकांचे मालक शेट हे ते । झाले समजाविते बाबांस ॥ १०६ ॥
हा कुठला काकाचा मालक । त्याचा मालक आहे आणिक ॥
बाबा प्रत्युत्तर देती चोख । काकांस तोषदायकसें ॥ १०७ ॥
आणीक कैसी नवलपरी । आपा नामें एक आचारी ॥
उभा तेथेंच धुनीशेजारी । बाबा तयावरी घालिती ॥ १०८ ॥
म्हणती हे शेटजी इथवर आले । ते मजकरितां नाहीं श्रमले ॥
आपालागीं प्रेम दाटलें । म्हणून पातले शिरडीस ॥ १०९ ॥
असो ऐसें हें भाषण झालें । धरमसी अपुले निश्चय विसरले ॥
आपण होऊन पाया पडले । मग ते परतले वाड्यांत ॥ १०१ ॥
असो माध्यान्ही आरती झाली । घरीं जाण्याची तयारी चालली ॥
आज्ञा घेण्याची वेळ आली । मंडळी निघाली मशीदी ॥ १११ ॥
धरमसी तेव्हां काकांस वदत । मी तो नाहीं आज्ञा मागत ॥
तुम्हीच मागा तुम्हा ती लागत । तंव काय म्हणत माधवराव ॥ ११२ ॥
काकांचें तो नाहीं प्रमाण । आठवडा एक भरल्यावीण ॥
होणार नाहीं आज्ञापन । आपणचि विचारूनि घ्यानां का ॥ ११३ ॥
पुढें हे तिघे जाऊनि बैसतां । माधवराव आज्ञा मागतां ॥
बाबांनीं सांगूं आरंभिली वार्ता । ती स्वस्थ चित्ता परिसावी ॥ ११४ ॥
होता एक चंचलबुद्धि । घरीं धन धान्याची समृद्धि ॥
शरीरीं नाहीं आधी व्याधी । नसती उपाधी आवडे ॥ ११५ ॥
उगाच बोजा वाही माथा । हिंडे इतःस्ततः नाहीं स्वस्थता ॥
खालीं ठेवी उचली मागुता । नाहीं निश्चलता मनास ॥ ११६ ॥

पाहूनि ऐसी तयाची अवस्था । कींव आली माझिया चित्ता ॥
"वाटेल त्या एका ठायीं आतां । ठेवरे निश्चिन्तता" म्हणालों॥११७॥

उगाच ऐसा भ्रमतोस । एका ठायींच स्वस्थ बैस ॥
वार्ता खोंचली धरमसीस । मानीत आपणास इशारा तो ॥ ११८ ॥

असोनि वैभव यथास्थित । कारण नसतां यत्किंचित ॥
धरमसी सदां चिंताक्रांत । डोकें पिकवीत उगाच ॥ ११९ ॥

असतां विपुल संपत्ती मान । मनास नाहीं समाधान ॥
पाठीसिं काल्पनिक दुःखे गहन । त्यांतची निमग्न सर्वदा ॥१२०॥

ऐकतां साईमुखींची कथा । शेटजी परम विस्मित चित्ता ॥
ही तो आपुले मनाची अवस्था । अति सादरता परिसिली ॥१२१॥

काकास इतुकी लवकर आज्ञा । अशक्य कोटीची ही घटना ॥
परी तीही मिळतां प्रयासाविना । धरमसी मनांत संतुष्ट ॥ १२२ ॥

काकानें निघावें बरोबर । धरमसीची इच्छा फार ॥
तीही बाबांनीं पाडिली पार । देऊनि होकार जावया ॥ १२३ ॥

हाही एक शेटजीचा पण । कैसी बाबांनीं जाणिली खूण ॥
हेंही एक साधुत्व लक्षण । पटलें विलक्षण धरमसींना ॥ १२४ ॥

जाहली संशय निवृत्ति । साई साधू ही अभिव्यक्ति ॥
जया मनीं जैसी वृत्ती । तैसीच अनुभूती दाविली ॥ १२५ ॥

ज्या ज्या मार्गें जावं इच्छिती । तो तोच मार्ग तया लाविती ॥
साई जाणती अधिकार संपत्ती । परमार्थ प्राप्तीही त्यामानें ॥१२६॥

भक्त भावार्थी अथवा टवाळ । साई समत्वें दोघांसीं कृपाळू ॥
एकास टाळू दुजिया कवटाळू । नेणें ही कनवाळू माउली ॥ १२७ ॥

तंव ते दोघे जेव्हां निघती । पंधरा रुपये काकांप्रती ॥
बाबा दक्षिणा मागूनि घेती । सर्वंच वदती काकांस ॥ १२८ ॥
दक्षिणेलागी ज्यानें मजला । असेल एक रुपया दिधला ॥
दशगुणें मज तया मोबदला । द्यावा लागला मोजून ॥ १२९ ॥
मी काय कोणाचें घेईना फुकट । मागें न मी सर्वां सरसकट ॥
फकीर ज्यासी दावी बोट । तयासिच गोष्ट दक्षिणेची ॥ १३० ॥
तोही फकीर जयाचा ऋणी । तयासिच ही करी मागणी ॥
दाता देऊनि करी पेरणी । पुढे संवगणी करावया ॥ १३१ ॥
वित्त हें केवळ धर्मद्वारा । वित्तवंता पडेल आहे उपकारा ॥
धर्मैक फळ हें एणेंच खरा । ज्ञानासि थारा लाधतो ॥ १३२ ॥
दुःख संपाद्य हें वित्त । केवळ आहे इष्टोपभोगार्थ ॥
व्यर्थ निष्कारण वेंचितात । धर्म संचित अवगणुनी ॥ १३३ ॥
करुनिया कवडी कवडी । अर्बुदांत धन जें जोडी ॥
तें विषय स्वार्थाचिया आवडी । कदा न दवडी तो सुखी ॥ १३४ ॥
नादत्तमुपतिष्ठती । सकळांस ठावी कीं ही श्रुती ॥
पूर्वदत्त ठाके पुढती । तदर्थ मागती दक्षिणा ॥ १३५ ॥
रामावतारीं रघुनंदनें । आपार स्वर्ण स्त्रियांचीं दानें ॥
करितां शोडश सहस्र प्रमाणे । घेतलें कृष्णें तत्फल ॥ १३६ ॥
भक्ति ज्ञान वैराग्य हीन । ऐसा जो भक्त तो अति दीन ॥
तयास प्रथम वैराग्यीं स्थापून । भक्तिज्ञान मग देती ॥ १३७ ॥
करविती जें दक्षिणा प्रदान । तीच वैराग्याची खूण ॥
पुढे भक्तिपंथास लावून । ज्ञान प्रवीण करवीत ॥ १३८ ॥

---

१ दिल्यावांचून मिळत नाहीं.

आम्ही तरी काय करितों। एकपट घेतों दसपट देतो ॥
क्रमें क्रमें ज्ञानपथा लावितों। लोभ उठतो धरमसीनें ॥ १३९ ॥
आपण होऊनि रुपये पंधरा। देतिते झाले बाबांचे करा ॥
विसरले पूर्व कृत निर्धारा। प्रकार साराच अपूर्व ॥ १४० ॥
वाटलें आधीं वृथा जल्पलों। बरें केलें समक्ष आलों ॥
साधू कैसे असतात बोधलों। तयांचे लोधलों अनुभवीं ॥ १४१ ॥
असो दृढ न विचारितां मनीं। आम्ही येणार नव्हतों नमनीं ॥
तेही आलों आपण होऊनी। साधूंची करणी अगम्य ॥ १४२ ॥
"अल्ला मालिक" मुखीं निरंतर। तयास काय आहे दुष्कर ॥
आम्ही पहावया होतों आतुर। केवळ चमत्कार साधूंचे ॥ १४३ ॥
वृथा झाला आमुचा पण। घातलें मानवा लोटांगण ॥
न मागतांही दक्षिणा प्रदान। केलें आपण होऊन ॥ १४४ ॥
वृथा आमुची सारी बढाई। आपण होऊन आपुली डोई ॥
पूज्य भावें साईपायीं। वाहिली नवाई काय दुजी ॥ १४५ ॥
काय वानूं हीं साईची कुसरी। हे सर्व जरी तो स्वयेंच करी ॥
बाह्यात्कारी अलिप्तता धरी। नवलपरी ती काय दुजी ॥ १४६ ॥
कोणी करा वा न करा वंदन। द्या अथवा न द्या दक्षिणा दान ॥
आनंदकंद साई दयाघन। करी न अवगणन कोणाचें ॥ १४७ ॥
पूजिल्याचा नाहीं आनंद। अवमानिल्याचा नाहीं खेद ॥
हर्ष न तेथें कैचा विषाद। पूर्ण निर्द्वंद्व ते हे स्थिति ॥ १४८ ॥
असो कोणाचा कांहीही हेत। एकदां जयांसी दर्शन देत ॥
तयाची भक्ती पायीं जडवीत। शक्ती ही अद्भुत साईची ॥ १४९ ॥

असो पुढें उदी प्रसाद । पावूनि घेऊनि आशिर्वाद ॥
परतले ते निर्विवाद । ख्याती ही अगाध साईची ॥ १५० ॥
करावया तेथून निर्गमन । लागे बाबांचें आज्ञापन ॥
करितां आज्ञेचें उल्लंघन । निमंत्रण ते विघ्नांसीं ॥ १५१ ॥
आपमतीं करितां निष्क्रमण । अनुताप आणि विटंबन ॥
मार्गात व्यत्यय येती दारुण । तयांचें निवारण दुष्कर ॥ १५२ ॥
ऐसी वर्णिली तेथील निर्गती । आमुतीचीही तेच स्थिती ॥
मी न आणितां कोणी न येती । ऐसी वदंती बाबांची ॥ १५३ ॥
माझी इच्छा झालियावीण । दारवंठा त्यागील कवण ॥
कोणा स्वेच्छें होईल दर्शन । घडेल आगमन शिर्डीचें ॥ १५४ ॥
साई समर्थ कृपा मूर्ती । तया आधीन आमुची गती ॥
कृपा उद्भवेल तयांचे चित्तीं । तेंव्हांच येतील दर्शना ॥ १५५ ॥
ऐसें तेथील गमनागमन । नसतां साईचें चित्त प्रसन्न ॥
होई न कोणासही आज्ञापन । उदीप्रदान समावेत ॥ १५६ ॥
करुनिया अभिवंदन । मागूं जातां आज्ञापन ॥
उदी समवेत आशिर्वचन । तेंच आज्ञापन निघावया ॥ १५७॥
आतां एक विभूतीचा अनुभव । श्रोतयांलागी कथितों अभिनव ॥
मग नेवासकर भक्ति प्रभाव । महानुभाव साई कृपा ॥ १५८ ॥
वांद्रे शहरचा एक गृहस्थ । तोही जातीचा प्रभू कायस्थ ॥
रात्रीं निद्रा येऊं नये स्वस्थ । जाहली शिकस्त यत्नांची ॥ १५९ ॥
डोळ्यास डोळा लागूनि निद्रित । असतां क्षणैक अकस्मात ॥
स्वप्नीं तयाचा मृततात । करी जाग्रत प्रतिदिनी ॥ १६० ॥

पूर्वील युक्तायुक्त प्रकार ॥ गुप्त गर्ह्य क्लिष्ट विचार ॥
शिव्या शाप पूर्वक उच्चार । वाक् प्रहार प्रेरी तो ॥ १६१ ॥

प्रतिदिनीं ऐसा प्रसंग । प्रतिदिनीं होय निद्रा भंग ॥
पडेना कांहीं उमंग । चुकेना भोग पाठीचा ॥ १६२ ॥

तेणें तो गृहस्थ कंटाळला । उपाय कांहीं न सुचे तयाला ॥
पुसे एका साई भक्ताला । करावा इलाज काय तरी ॥ १६३ ॥

आम्ही न जाणूं अन्य उपाय । साई महाराज महानुभाव ॥
ठेवाल जरी तुम्ही ही भाव । उदी निज प्रभाव प्रकटील ॥ १६४ ॥

जैसें जैसें तया कथिलें । तैसें तैसें तयानें केलें ॥
अनुभवाही तैसेंच आलें । दुःस्वप्न पडलें नाहीं पुनः ॥ १६५ ॥

कर्म-धर्म-वशें ते मित्र । होते साई समर्थ छात्र ॥
वानूनि उदीचा महिमा विचित्र । अर्पीत लवमात्र तयांस ॥ १६६ ॥

म्हणती जातां निजावयास । लावा थोडी मस्तकास ॥
पुडी बांधूनि ठेवा उशास । मनीं श्री साईस आठवा ॥ १६७ ॥

पोटीं ठेवा भक्तिभाव । पहा मग या उदीचा प्रभाव ॥
तात्काळ करील पीडेचा अभाव । सहज स्वभाव हातींचा ॥ १६८ ॥

ऐसें होतांच लागली त्याला । गाढ निद्रा त्या रात्रीला ॥
दुष्ट स्वप्नाचा ठावचि पुसिला । अति आनंदला गृहस्थ ॥ १६९ ॥

मग त्या त्याच्या आनंदास । काय पाहिजे पुसावयास ॥
पुडी ती नित्य रक्षी उशास । स्मरे साईस नित्यशः ॥ १७० ॥

पुढें बाबांची छवी आणिली । गुरुवार साधून माळ वाहिली ॥
उशागती भिंतीस लाविली । आदरें पूजिली तयानें ॥ १७१ ॥

घेऊं लागला छबीचे दर्शन । गुरुवारीं माळा समर्पण ॥
करी नित्य मानसिक पूजन । पीडा निवारण जाहली ॥ १७२ ॥

ऐसी चालविली नेम निष्ठा ॥ पावला तो स्थाई अभीष्टा ॥
निद्राभंगादि दुःस्वप्नानिष्टा । विसरला कष्टां पूर्वील ॥ १७३ ॥

हा तो उदीचा एक उपयोग । कथितों आणीक अद्भूत योग ॥
कैशाही संकटीं करितां प्रयोग । अभीष्ट भोग देई ती ॥ १७४ ॥

होता एक भक्त थोर । बाळाजी पाटील नेवासकर ॥
बाबालागी झिजविलें शरीर । सेवा लोकोत्तर करूनी ॥ १७५ ॥

गावांत नित्य जाण्यायेण्याचे । तैसेच लेंडीची फेरी फिरण्याचे ॥
हे बाबांचे रस्ते झाडण्याचें । नेवासकरांचें नित्य काम ॥ १७६ ॥

याच सेवेची परिपाटी । चालू राहिली तयांचे पाठीं ॥
राधाकृष्णा बाईची हातोटी । अलौकिक मोठी ये कामीं ॥ १७७ ॥

वर्ण ब्राह्मण अखिल वंद्य । आणी ही सेवा ऐसी निंद्य ॥
शिवलें न केव्हांही हें विचारमांद्य । तियेच्या अनवद्य अंतरा ॥१७८॥

---

१ या बाई जातीनें देशस्थ ब्राह्मण होत्या. यांचें मूळचें नांव सुंदराबाई क्षीरसागर. पण त्या कोणाही माणसास हांक मारतांना 'राधाकृष्णा' म्हणून हांक मारीत, म्हणून 'राधाकृष्णाबाई' हे त्यांचे नांव पडलें. त्या नेहमी एक पितळी लंगडया बाळकृष्णाची मूर्ती जवळ बाळगीत. ती त्यांचे स्नान, जेवणखाण, निजणें, वगैरेच्या वेळीं बरोबर असे. साईबाबा त्यांना 'रामकृष्णी' म्हणत, व रोज स्वतः जेवायाला बसावयाचें आधीं, त्यांना दोन भाकऱ्या आणि वर तोंडीं लावण्यास कांहीं भाजी वगैरे, दुपारचे जेवणाचे वेळीं पाठवीत. त्या मशीदींत कधींही येत नसत. त्या बालविधवा स्थितींतही शरडींत राहून पडेल ती संतसेवा मनोभावें करीत. नेहमीं भजन करीत.

उठोनिया सकाळचे प्रहरीं । झाडू घेऊनियां निजकरीं ॥
स्वयें ही बाबांचे रस्ते वारी । धन्य चाकरी तियेची ॥ १७९ ॥

काम निर्मळ आणि सत्वर । कोण अन्य पावेल ती सर ॥
पुढें मग जातां कांहीं अवसर । अबेंदुल सरकला पुढारा ॥ १८० ॥

असा तो पाटील महाभाग । संसारीं वर्तून संसार विराग ॥
केवढा तयाचा स्वार्थत्याग । परिसा तो भाग कथेचा ॥ १८१ ॥

होतां शेताची सवंगणी । धान्य समस्त मशीदी आणी ॥
रिचवूनि ढिगार तेथेंच अंगणीं । समर्पी चरणीं बाबांच्या ॥ १८२ ॥

मानूनी बाबा सर्वस्व धनी । ते जें देतील त्यांतुनी उचलूनी ॥
तितुकेंच धान्य घरीं नेउनी । गुजारा करुनी राही तो ॥ १८३ ॥

महाराजांनीं स्नान करुनी । हात पाय वा तोंड धुवुनी ॥
आलेलें मोरीचें सांडपाणी । वाळा पिऊनि राहतसे ॥ १८४ ॥

हे नेवासकर असेपर्यंत । चालला हा नेम अव्याहत ॥
अजूनि तयांचा प्रेमळ सुत । चालवी हें व्रत अंशतः ॥ १८५ ॥

---

१ झाडून स्वच्छ करी. २ हा एक बाबांचा निःसीम भक्त असून, बायको, मुलेंबाळे वघरदार सोडून श्रींच्या सेवेंत राहिला असून मशीद, चावडी व समाधीच्या स्थानीं दिवाबत्तीची व्यवस्था हा हातानें करीत असतो आणि समाधीस वेळोवेळीं स्नान घालणें, फुलें, चादरी, माळा व गलेफ चढविणें वगैरे अशाच तऱ्हेचीं इतर सर्व कामे हा केवळ श्री साईंच्या प्रेमानें संस्थानांतून तत्प्रीत्यर्थ कांहीं ही पगार न घेतां करीत असतो व फावल्या वेळांत समाधीपाशीं कुराण वाचीत असतो. याला जेवण, थोडी अफू व चहा देण्याची तजवीज संस्थानातून होत असते.

तोही धान्य पाठवी सतत। त्यांतील जोंधळ्याची भाकर नित ॥
महाराज निज निर्वाणांन। खात असत चार वेळां ॥ १८६ ॥

असो एकदा काय घडलें। वर्षश्राद्ध बाळाचें आलें ॥
अन्न शिजवून तयार झालें। वाढूं लागले वाढपी ॥ १८७ ॥

येणाऱ्यांचा अंदाज धरुनी। पाकसिद्धी होती सदनीं।
वाढते वेळीं अंदाजाहुनी। संख्या त्रिगुणीत जाहली ॥ १८८ ॥

नेवासकरीण मनीं घाबरली। सासूबाईशीं कुजबजूं लागली ॥
फजीतीची पाळी आली। कैसी निवारिली जाईल ॥ १८९ ॥

सासूबाईची निष्ठा थोर। आपुले साई समर्थ खंबीर ॥
असतां किमर्थ करावा घोर। राही तूं निर्घोर म्हणे ती ॥ १९०

ऐसें सासूनें आश्वासुनी। उदी एक मूठभर घेउनी ॥
घातली अन्नाच्या प्रत्येक वासनीं। बासनें वस्त्रांनीं अच्छादिलीं॥१९१॥

म्हणे तूं जा खुशाल वाढ ॥ वाढण्या पुराच कपडा काढ ॥
पुनश्च पूर्ववत् कपडा ओढ ॥ खूणही दृढ सांभाळी ॥ १९२ ॥

हें साईच्या घरचें अन्न ॥ आपुला नाहीं एकही कण ॥
तोच करील लज्जा रक्षण। त्याचें उणेंपण तयाला ॥ १९३ ॥

असो जैसा त्या सासूचा निश्चय। तैसाच तिजला आला प्रत्यय।
काहीं एक न येता व्यत्यय। जेवले पाहुणे पय सुद्धां ॥ १९४ ॥

आले गेले सर्व जेवले। यथासांग सर्व झालें ॥
तरी ही अन्न शिल्लक राहिलें। पात्रीं भरलेलें पूर्ववत ॥ १९५ ॥

उदीचा हा ऐसा प्रभाव। संतांचा हा सहज स्वभाव ॥
जया मनीं जैसा भाव। तया अनुभव ही तैसाच ॥ १९६ ॥

असो उदीचा महिमा गातां । नेवासकराची आणीक कथा ॥
पाहोनि त्याची भक्तिमत्ता । आठवली चित्ता ती ऐका ॥ १९७ ॥
होईल काय विषयांतर । एकदां शंकूं लागलें अंतर ॥
होईल ते होवो परी ती सादर । प्रसंगानुसार करावी ॥ १९८ ॥
ऐसा निश्चय करूनि मन । कथा कथितों इये स्थानीं ॥
जरी वाटली ती अस्थानीं । क्षमा श्रोत्यांनीं करावी ॥ १९९ ॥
एकदां शिरडीचा रहिवासी । रघू पाटील नाम जयासी ॥
पाहुणा गेला नेवाशासी । याचेच गृहासीं उतरला ॥ २०० ॥
गुरें ढोरें दावणीसीं । बांधिलीं असतां एके निशीं ॥
भुजंग एक फूंफूं शब्देंशीं । गोठ्यांत प्रवेशी अवचित ॥ २०१॥
पाहोनिया ऐसा प्रसंग । जाहली सर्वांची मती गुंग ॥
करोनिया तो फणा भुजंग । यथासांग बैसला ॥ २०२ ॥
गुरें करूं लागलीं गडबड । सुटावयालागी धडपड ॥
नेवासकराचा ग्रह सुदृढ । साईच प्रकट जाहले ॥ २०३ ॥
आतां गुरें सोडिल्या शिवाय । येथें नाहीं अन्य उपाय ॥
नाहीं तरी पडून पाय । होईल अपाय एकादां ॥ २०४ ॥
दुरोनि देखिला भुजंग । हर्षित नेवासकरांतरंग ॥
जाहला पुलकित सर्वांग । केला साष्टांग प्रणिपात ॥ २०५
म्हणे साईचीं कृपा दृष्टि । भुजंग रूपें आले भेटी ॥
आणिली दुग्ध भरोनि वाटी । भुजंगा साठीं तयानें ॥ २०६ ॥
काय त्या बाळाजीची वृत्ति । चित्ता न ज्याच्या अणुमात्र भीति ॥
पहा काय वदे भुजंगा प्रती । सावध श्रोतीं परिसीजे॥ २०७ ॥

कांहीं बाबा फों फों करितां । काय आम्हां निवर्वू पहातां ॥
द्या ही दुधाची वाटी आतां । स्वस्थ चित्ता मेवा ही ॥ २०८ ॥

वाटीनें त्यास काय होय । तपेलें भरून आणिलें पय ॥
पुढें ठेविलें अंतरीं निर्भय ॥ भावनेचें भय सारें ॥ २०९ ॥

दूध ठेवूनि तयाचे जवळीं । जाऊनि बसला दूरस्थळीं ॥
नाहीं दूर नाहीं जवळी । मुखीं नवाळी भुजंगाची ॥ २१० ॥

भीतिप्रद भुजंगागमन । सर्वांचें काय सांगूं मन ॥
गेले सर्व गांगरून । कैसें हें विघ्न निरसेल ॥ २११ ॥

बाहेर जावें तरी भीति । भुजंग गेलिया अंतर्गृहा प्रती ॥
कठीण तेथून बहिर्निसृती । बैसले पाळती ठेवूनि ॥ २१२ ॥

इकडे भुजंग तृप्त झाला । चुकवूनिया सर्वांचा डोळा ॥
नकळे गेला कवण्या स्थळा । आश्चर्य सकळां वाटलें ॥ २१३ ॥

मग तो सर्व गोठा शोधिला । परी न यत्किंचित थांग लागला ॥
बहुतेकांचा जीव स्थिरावला । मनीं चुकचुकला नेवासकर ॥ २१४ ॥

आरंभी गोठ्यांत जेव्हां प्रवेशला । तेव्हां जैसा दृष्टीस पडला ॥
तैसाच जातांना असता दिसला । हीच तयाला चुकचुक ॥ २१५ ॥

बाळास होत्या स्त्रिया दोन । पुत्र संतती होती लहान ॥
कधीं कधीं नेवाशाहून । येती दर्शन घ्यावया ॥ २१६ ॥

बाबा तया दोघींप्रत । चोळ्या लुगडीं विकत घेत ॥
साशिर्वाद तयां अर्पीत । ऐसा तो भक्त बाळाजी ॥ २१७ ॥

हा सच्चरित मार्ग धोपट । जेथें जेथें याचा पाठ ॥
तेथेंच द्वारका माईचा मठ । साईही प्रकट निश्चयें ॥ २१८ ॥